

Uusi alku. 1

Jeesuksen Kristuksen, Jumalan Pojan, evankeliumin alku

Mark 1:1-8

Savonlinnan Tuomiokirkko, 13.1.2010

Aiemmin olemme näillä Tuomiokirkon Raamattuluennoilla käsitelleet 1 Mooseksen kirjaa. Edellä pääsimme sen luvun 45 jakeeseen 6. Siinä tapahtui ratkaiseva käänne melko pitkässä Joosef -kertomuksessa. Lopultakin Joosef paljasti veljilleen, kuka hän oli. Hän myös osoitti rakastavansa veljiään ja antavansa näille anteeksi sen, että he olivat heittäneet hänet kaivoon ja myyneet orjiksi.

Tämän jälkeen 1 Mooseksen kirjassa on vielä 5 lukua. Ne kertovat siitä, kuinka Joosefin isä Jaakob ja hänen koko heimonsa haetaan Kanaanin maasta Egyptiin. He saavat osakseen faraon suosion ja asettuvat asumaan Egyptiin Goosenin maakuntaan.

Tuosta kaikesta olen tehnyt 7 luentoa. Ne kaikki on käsitelty Radio Deissä maanantaisin ja ne löytyvät myös seurakunnan kotisivuilta osoitteesta www.evl.fi/srk/savonlinna-saaminki.

En kuitenkaan tässä enää mene niihin. Jos haluatte, voitte lukea ne netistä. Viimeisenä Alusta alkaen luentona on numero 74. Se on tehty radio-ohjelmaa varten, jossa Teuvo V. Riikosen kanssa kahlasimme koko muun Raamatun (2. Mooseksen kirja – Ilmestyskirja) läpi puolessa tunnissa.

Nyt on aika aloittaa alusta, aloittaa uusi luentosarja nimeltä *Uusi alku*. Alan käsitellä Uuden testamentin vanhinta evankeliumia, Markuksen evankeliumia. Se kertoo Jeesus Nasaretilaisesta, joka on uusi alku, Jumalan ja ihmiskunnan välisen uuden liiton toteuttaja. Hän on se Aabrahamin siemen, joka Jumalan Adamille antaman lupauksen mukaan polkisi murskaksi käärmeen pään ja toisi siunauksen maailman kaikille kansoille, palauttaen jumalayhteyden, jonka ihmiskunnan synty oli rikkonut.

Markuksen evankeliumista

Markuksen evankeliumin kirjoittaja ei ole merkinnyt tekstiin nimeään, mutta ei ole syytä epäillä vanhaa perimätietoa, jonka mukaan sen kirjoitti Markus-niminen henkilö, jolla oli yhteyksiä apostoli Pietariin. Ehkä hän tosiaan oli Pietarin tulkki, kuten vuoden 130 jKr. tienoilla elänyt Hierapolin piispa Papias kertoo. Teos olisi kirjoitettu Roomassa. Tätä perimätietoa tukee ainakin se, että kohdeyleisöksi on selvästi tarkoitettu pakanoista muodostunut kristillinen seurakunta eikä niinkään juutalaiset.

Useimpien tutkijoiden mukaan kirjoittamisaika oli noin vuosi 70 jKr., ehkä juuri ennen Palestiinan juutalaissodan loppumista ja Vespasianuksen toteuttamaa Jerusalemin temppelin hävitystä. Tähän aikaan on päädytty lähinnä siksi, että Markuksen evankeliumissa Jeesus ennustaa Jerusalemin hävityksen. On ajateltu, että kyse on ns. *vatignia ex eventu* –tyyppisestä kirjallisesta tehokeinosta. Oikea Jeesus ei olisi osannut ennustaa hävitystä, mutta Markus on kirjoittanut hänen suuhunsa tuon ennustuksen jälkeenpäin, kun Jerusalemin hävitys oli jo tapahtunut. Jos ajoitus tosiaan on noin hatara, en usko siihen. On aivan mahdollista, että evankeliumi on vanhempi, ehkä jo vuodelta 50 jKr., sillä totisesti Jeesus olisi voinut ennustaa temppelin tulevan hävityksen 40 vuotta etukäteen.

Markuksen evankeliumi on evankeliumeista vanhin. Tämä käy ilmi siitä, että kaksi muuta evankelistaa, Matteus ja Luukas, ovat selvästi tunteneet Markuksen evankeliumin tekstin ja lainanneet valtaosan siitä omissa teoksissaan. Siitä huolimatta alkukirkko säilytti myös Markuksen

evankeliumin, mikä kertonee siitä, että sen katsottiin välittävän alkuperäistä, ehkä juuri Pietariin palautuvaa perimätietoa Jeesuksesta.

Markuksen evankeliumin myötä syntyi uusi kirjallisuuden laji. Evankeliumit eivät ole nykymuotoista historiankirjoitusta, mutta eivät myöskään muinaista historiankirjoitusta. Joskus evankeliumeita on verrattu hellenistiseen elämäkertakirjallisuuteen, kuten esim. Herodotoksen teokseen Kuuluisien miesten elämäkertoja. Markuksen evankeliumin ja muitten evankeliumeitten erona noihin on, että ne on kerrottu seurakunnan hengelliseksi rakennukseksi. Evankeliumit eivät siis ole muistelmateoksia. Niissä oletetaan, että lukija tietää jo pääasiat Jeesuksesta, mutta Jeesuksen elämän tapahtumien ja opetusten hengellistä merkitystä muistutetaan hengelliseksi rakennukseksi ja rohkaisuksi.

Papias sanoi vuoden 130 jKr. tienoilla, että Markus ei esittänyt evankeliumissaan kaikkea järjestyksessään. Tämä pitääkin paikkansa. Jeesuksen elämästä on teoksessa kerrottu sikermiä. Esitys ei kulje ajallisesti, kehdestä hautaan, vaan pikemminkin maantieteellisesti, Galileasta Jerusalemiin. Olennaisina teemoina ovat a) Jeesuksen kärsimys ja ristinkuolema, b) Jeesuksen salaisuus, ns. messiassalaisuus, joka avautuu vasta hänen kärsimyksessään, c) Jeesuksen tekemät ihmeet, jotka osoittavat, että hänessä toimi Israelin Jumala, sama kuin Vanhan testamentin ihmeissä.

Käytän tässä selityksessä pääasiassa v. 1938 suomennosta. Se johtuu siitä yksinkertaisesta tosiseikasta, että se on paljon lähempänä kreikankielistä alkutekstiä kuin v. 1992 käännös. Ajattelen, että uuden käännöksen ns. *dynaamisen ekvivalenssin* käännösmetodi kadottaa monia alkutekstin merkityksiä, vaikkakin toisaalta voi joskus tehdä tekstin sanoman helpommin ymmärrettäväksi.

Paluu evankeliumin alkuun

Jeesuksen Kristuksen, Jumalan Pojan, evankeliumin alku. (Mark 1:1)

Tämä on ilmeisesti alun perin ollut otsikko koko teokselle. Markus haluaa kertoa meille, miten kaikki alkoi. Hän haluaa johdattaa seurakuntaa kaiken alkulähteelle. Tämä oli jo silloin 70-luvulla jKr. tarpeellista, kun kaiken maailman sivuseikat alkoivat kiinnostaa seurakuntia. Oli tarpeen palata sinne, missä vesi on kirkkainta ja virvoittavinta.

Nykyisinkin kirkon on tarpeen palata Uuteen alkuun, ja sitä mekin tässä ohjelmassa haluamme olla tekemässä. Olennaista ei ole se muka uskonpuhdistuksen motoksi laitettu sanonta, että ”kirkkoa on aina uudistettava” (*Ecclesia semper reformanda est*). Se ei ole edes Lutherilta peräisin, vaan laitettu hänen suuhunsa joskus 1700-luvulla. Olennaisempaa kuin jatkuva uudistaminen on aina uudelleen palata alkuun, evankeliumin alkuun, Galilean ja Jerusalemin tapahtumiin, sillä niistä pulppuaa elämä, tänäänkin.

Markuksen evankeliumin otsikko kertoo samalla, että tässä kirjassa on kyse *Kristuksesta*. Se on kreikankielinen käännös sanasta *Messias*, eli ”Herran voideltu”. Hän on Vanhassa testamentissa luvattu Vapahtaja. Tätä lupaustahan me edellisessä ohjelmasarjassa Alusta alkaen käsittelimme kaksi vuotta.

Otsikossaan Markus väittää myös sumeilematta, että tuo Messias on Nasaretin Jeesus.

Jumalan Poika

Kaiken lisäksi hän väittää, että Messias on *Jumalan Poika*. Näin paljoa Vanhassa testamentissakaan ei väitetä, ei ainakaan näin suoraan. Kyse on tosiaan uudesta alusta.

Tässä kohtaa Markuksen evankeliumia on vielä epäselvää, mitä väite ”Jeesus Kristus on Jumalan Poika” oikein tarkoittaa. Koko teoksen loppuosan tarkoitus on oikeastaan kertoa, mitä otsikko tarkoittaa. Siis: Miten niin Jumalan Poika?

Teoksen sisällä tuo kysymys kuuluu yhtenä. Jeesuksen opetuslapset eivät ymmärrä hänestä juuri mitään. Itsekin Jeesus aktiivisesti salaa oman olemuksensa eikä salli parantamiensa ihmisten kertoa hänestä.

Vasta melkein lopussa tema *Jumalan Poika* tulee uudelleen esiin. Sen tuo esiin roomalainen sadan päämies, joka seisoi Jeesuksen ristin äärellä ja näki hänen antavan henkensä. Hän sanoi:

”Totisesti tämä ihminen oli Jumalan Poika.” (Mark 15:39)

Markuksen ideana on, että hänen kirjaansa lukemalla mekin, pakanat, kuten tuo roomalainen sotilas, voisimme itse ja omakohtaisesti vakuuttua siitä, mikä evankeliumin otsikossa on kerrottu vahvasti, mutta oikeastaan vielä vailla sisältöä. Sisällön tuo väite, Jeesus Kristus on Jumalan Poika, saa kun seuraamme evankeliumin tapahtumia loppuun saakka, antamatta sen estää meitä, että Jeesus on meillekin kätetty salaisuus, ainakin aika pitkään.

Evankeliumi

Silloin saamme havaita myös sen, että kyseessä on ”evankeliumi” eli ”ilosanoma”. Markuksen aikana suuret hallitsijat lähettivät virkaan astuessaan alamaisille *evankeliumin* eli tiedonannon siitä, että nyt koittaisivat hyvät ajat, oikeudenmukaiset ajat. Ilmeisesti ihmiset olivat kuitenkin tottuneet siihen, että kyse oli sellaisesta ilmoituksesta, kuin se, jonka esim. Holkerin hallitus suomalaisille aikoinaan teki: On tulossa ”hallittu rakennemuutos” ja ”verotus kevenee”. Ja posti ilmoitti, että ”palvelu paranee”. Kyllä antiikin kansa tiesi, mitä hallitsijoiden evankeliumi oikeasti tarkoitti. Ihan niin kuin kansa nykyisinkin tietää.

Ehkä tästä on meidänkin aikaamme jäänyt se ikävä piirre, että kun kuulemme sanan ”evankeliumi”, niin yleensä tulee mieleen ”evan-ke-ljumi” – jotain keljua, jolla kirkko, Jumala ja Jeesus säikyttelevät meitä ja syyllistävät.

Vain lukemalla, kuulemalla ja seuraamalla Markusta me voimme havaita omakohtaisesti, että Jeesuksen Kristuksen, Jumalan Pojan evankeliumi tosiaan on *ilosanoma, hyvä uutinen*. Niin kuin kreikankielinen sana *euangelion* sananmukaisesti tarkoittaa. *Eu* on ”hyvä” ja *angelion* on ”sanoma, ilmoitus”. Hallitsijat voivat lähettellä keljumeitaan, mutta Jumalan Pojan ilosanoma on sananmukaisesti sitä mitä sanat lupaavat.

Johannes Kastaja oli merkittävä henkilö

Niin kuin on kirjoitettuna profeetta Esaiaan kirjassa: "Katso, minä lähetän enkelini sinun edelläsi, ja hän on valmistava sinun tiesi".

"Huutavan ääni kuuluu erämaassa: 'Valmistakaa Herralle tie, tehkää polut hänelle tasaisiksi'", niin Johannes Kastaja saarnasi erämaassa parannuksen kastetta syntien anteeksisaamiseksi. Ja koko Juudean maa ja kaikki jerusalemilaiset vaelsivat hänen tykönsä, ja hän kastoi heidät Jordanin virrassa, kun he tunnustivat syntinsä.

Ja Johanneksella oli puku kamelinkarvoista ja vyötäisillään nahkavyö; ja hän söi heinäsiirkkoja ja metsähunajaa. (Mark. 1:2–6)

Johannes Kastaja tosiaan oli historiallinen henkilö, joka sai aikaan suuren kansanliikkeen Palestiinassa. Tästä kertoo mm. juutalainen historioitsija Flavius Josefus kirjassaan Juutalaisten menneisyydestä (Antiquities of the Jews, XVIII, 5,2)

Jotkut juutalaisista ajattelivat, että Herodeksen armeijan tuho tuli Jumalalta, hyvin ansaittuna rangaistuksena siitä, mitä hän teki Johannekselle, jota sanottiin Kastajaksi: sillä Herodes tappoi hänet, joka oli hyvä mies ja käski juutalaisia harjoittamaan hyveitä: sekä vanhurskautta toisiaan kohtaan että hurskautta Jumalaa kohtaan ja niin tulemaan kasteelle, sillä kasteen pesu olisi Jumalalle mieluisa teko, jos he käyttäisivät sitä oikein; ei pannakseen pois syntejä, vaan puhdistakseen ruumiinsa, sillä oletuksella, että sielu olisi jo aiemmin puhdistettu vanhurskaudella. Kun monet tulivat joukolla hänen luokseen, hänen sanansa liikkuttivat heitä suuresti. Herodes pelkäsi, että Johannes saattaisi käyttää vaikutusvaltaansa nostattaakseen kapinan (sillä ihmiset näyttivät olemaan valmiita tekemään mitä tahansa hän neuvoi tekemään) ja niin hän näki parhaaksi tappaa hänet, estääkseen harmin, jota hän saattaisi tuoda ... Niinpä hänet vangittiin ja lähetettiin, Herodeksen epäileväisen mielialan vuoksi, Macheruksen linnaan, jonka jo aiemmin mainitsin, ja tapettiin siellä. Juutalaiset olivat sitä mieltä, että tämän armeijan tuho oli lähetetty Herodekselle merkiksi siitä, että Jumala ei ollut mielistynyt häneen. (<http://www.biblestudytools.com/history/flavius-josephus/antiquities-jews/book-18/chapter-5.html> (käännös S.J))

Tiedämme, että Johanneksen opetuslapset muodostivat myöhemmin kristityn kirkon kanssa kilpailevan lahkoon, joka väitti, että Johannes oli ollut luvattu Messias.

Johannes oli Vanhassa testamentissa ennustettu Messiaan edelläkävijä

Markus kuitenkin torjuu pontevasti tämän väitteen. Johannes tosin oli ennustettu Vanhassa testamentissa, mutta ei Messiaana, vaan hänen edelläkävijänään. Hänestä oli Markuksen mukaan ennustanut profeetta Jesaja.

Tässä Markus tosin hieman erehtyy. Ensimmäinen hänen mainitsemansa ennustus ei ole Jesajalta, vaan profeetta Malakialta, Vanhan testamentin lopusta.

Katso, minä lähetän sanansaattajani, ja hän on valmistava tien minun eteeni. Ja äkisti on tuleva temppeleinsä Herra, jota te etsitte ja liiton enkeli, jota te halajatte. Katso, hän tulee, sanoo Herra Sebaot. (Mal 3:1)

Toinen ennustus on yhdistelmä kahdesta Jesajan kirjan kohdasta:

Huutavan ääni kuuluu: ”Valmistakaa Herralle tie erämaahan, tehkää arolle tasaiset polut meidän Jumalallemme.” (Jes 40:3)

Hän sanoo: Tehkää, tehkää tie, tasoittakaa tie, poistakaa kompastuskivet minun kansani tieltä.” (Jes 57:14)

Jälkimmäinen teksti jatkuu tavalla, jota sopii tässä siteerata pidempään:

Sillä näin sanoo Korkea ja Ylhäinen, jonka asumus on iankaikkinen ja jonka nimi on Pyhä: Minä asun korkeudessa ja pyhydessä ja niitten tykönä, joilla on särjetty ja nöyrä henki, että minä virvottaisin nöyrien hengen ja saattaisin särjettyjen sydämet eläviksi. (Jes 57:15)

Onko sinulla tällainen särjetty henki Jumalan edessä? Sellainen olo, että et kelpaa omin voiminesi, etkä koskaan voikaan kelvata? Silloin sinun kannattaa tulla Johanneksen luo. Hänen parannusaarnansa on kyllä kova. Hän oli itselleenkin äärimmäisen kova, asui autiomaassa, pukeutui kamelinkarvoihin ja nahkavyöhön, söi vain autiomaan antimia, hunajaa ja paahdettuja heinäsiirakoita.

Oleennaista Johanneksessa on kuitenkin se, että hän viittaa pois päin itsestään. Se tarkoittaa sitä, että hänet Messiaan edelläkävijäksi lähettäneen Jumalan viimeinen sana ei ole nuhdesaarna ja askeesi. Niilläkin on aikansa, sinunkin kohdallasi, mutta ne eivät ole lopullinen totuus.

Ja hän saarnasi sanoen: "Minun jälkeeni tulee minua väkevämpi, jonka kengänpaulaa minä en ole kelvollinen maahan kumartuneena päästämään. Minä kastan teidät vedellä, mutta hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä." (Mark 1:7-8)

Markus tulkitsee tässä Johanneksen saarnaa niin, että hän on Messiaan edelläkävijä. Messias antaa Pyhän Hengen, sen Jumalan Hengen, joka aiemmin, Vanhassa testamentissa, on ollut vain erityisten kansanjohtajien ja profeettojen voimana.

Markuksen kristityt lukijat tiesivät, että heidät itsensäkin oli kastettu tuolla Messiaan kasteella, jossa saadaan Pyhä Henki. Näinhän kerrotaan Pietarin, Markuksen esimiehen, opettaneen:

Niin Pietari sanoi heille: "Tehkää parannus ja ottakoon kukin teistä kasteen Jeesuksen Kristuksen nimeen syntienne anteeksisaamiseksi, niin te saatte Pyhän Hengen lahjan." (Apt 2:38)

Meistä useimmille tämä Messiaan antama kaste on annettu omaksi, jo vauvana. Johannes Kastajan lupauksen mukaisesti olemme saaneet tuossa kasteessa myös Pyhän Hengen. Meidän tehtävämme on opetella tietämään, mitä meille siinä kasteessa on lahjoitettu. Erinomainen keino siihen on Markuksen evankeliumi, jota seuraamalla ehkä pääsemme roomalaisen sadan päämiehen kanssa tunnustamaan: "Tämä ihminen oli Jumalan Poika".

Tulkitseeko Markus Johannesta parhain päin?

Saattaa olla niin, että alkuperäinen Johannes Kastaja ei tosiasiallisesti puhunut niinkään Messiaan tuomasta armosta. Ehkä hän oli toivonut olevansa Suuren Tuomarin edelläkävijä, henkilön, joka toteuttaisi viimeisen tuomion ja polttaisi tulella syntiset. Tästä hän kertoo esimerkiksi se, että myöhemmin evankeliumeissa kerrotaan, kuinka Johannes Kastaja vankilassa ollessaan lähetti oppilaitaan Jeesuksen luo.

Mutta kun Johannes vankilassa ollessaan kuuli Kristuksen teot, lähetti hän opetuslapsiansa sanomaan hänelle: "Oletko sinä se tuleva, vai pitääkö meidän toista odottaman?" (Matt. 11:2-3)

Voi olla, että Johanneksen saarna, jonka hän oli ottanut profeetta Malakiaan kirjasta, jatkui yhtä ankarana kuin profeetalla itsellään. Kun Malakia oli julistanut sanansaattajasta ja edelläkävijästä, hän jatkoi saarnaa tuomion tulesta:

Mutta kuka kestää hänen tulemisensa päivän, ja kuka voi pysyä, kun hän ilmestyy? Sillä hän on niin kuin kultasepän tuli ja niin kuin pesijäin saippua. (Mal 3:2)

Matteuksen evankeliumin mukaan Johannes ei saarnannut ainoastaan Messiaan tuomasta kasteesta Pyhällä Hengelle, vaan myös tulikasteesta, tuomiosta.

Minä kastan teidät vedellä parannukseen, mutta se, joka on minua väkevämpi, jonka kenkiäkään minä en ole kelvollinen kantamaan; hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä ja tulella. Hänellä on viskimensä kädessään ja hän puhdistaa puimatanterensa ja kokoaa nisunsa aittaan, mutta ruumenet hän polttaa sammumattomassa tulesa. (Matt 3:11–12)

Jos Johannes ajatteli olevansa tällaisen Messiaan edelläkävijä, on ymmärrettävää, miksi hän myöhemmin loukkaantui Jeesukseen ja miksi jotkut hänen opetuslapsistaan eivät liittyneet kristilliseen seurakuntaan.

Markus kuitenkin tulkitsee Johannesta parhain päin. Hän vaikenee tulikasteesta ja puhuu vain siitä, että se, jonka edellä Johannes kulki, kastaisi Pyhällä Hengellä.

Tässä Markus teki oikein, kun ajattelee hänen yleisöään, pakanoista koostuvaa seurakuntaa. Johannes Kastajan ei saa antaa liikaa pelotella meitä pakanoita. Meitä pitää houkutella lempeästi ymmärtämään, mitä Jeesuksessa saamamme kaste oikein merkitsee. Ei se ole tuomion tulikaste, jonka kautta valta siirtyy tosi-pyhien seurakunnalle. Se on lempeän Jumalan Pojan kaste. Se on salaisuus. Mutta juuri sellaisena se tuo Pyhän Hengen, sen joka Vanhassa testamentissa oli vain erityisen pyhien voima, mutta Messiaan jälkeen jokaisen hänen omansa saama Jumalan läsnäolo.